

Könyvszemle

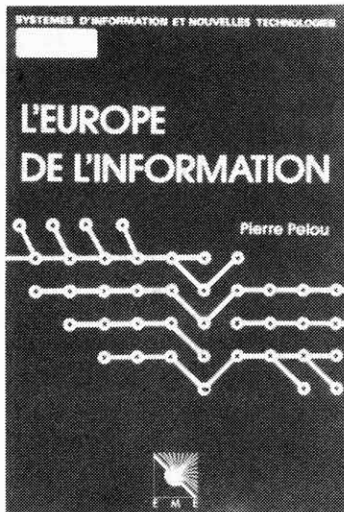
Az információ Európája

1992-re készül Európa – mármint az a 12 ország, amely elhatározta, hogy *Európai Közösség* néven egységes belső piacot alakít ki, hogy így legyen az Egyesült Államok és Japán versenytársa. E nevezetes eseményhez közeledve fölvetődik a kérdés: létezik-e az információ Európája? Az Európai Közösség kialakulóban lévő technológiai, telekommunikációs fejlesztési programjai az információs rendszerek terén is rendkívüli fejlődést ígérnek. Az egyesítésre készülődve 1987-ben Strasbourgban tartottak egy konferenciát Európa információs helyzetéről. A résztvevők megállapították, hogy az egységes információs piacról csak szórványos elképzelések vannak, ahhoz, hogy megvalósuljon, átfogó programokat kell kidolgozni.

Pierre Pelou, az ENSZ genfi könyvtárának igazgatója megpróbálta összegyűjteni az európai információra vonatkozó irodalmat, amely – meglepetésére – csak a „szürke irodalom” berkeiben, tehát a specialisták szűk körének asztalfiókjaiban, nem publikált dokumentumokban volt fellelhető. „*Az információ Európája*” így az első olyan szintézis, amely feltárja a tényleges helyzetet, foglalkozik tipológiai kérdésekkel, elemzi a könyvtárak, dokumentációs központok, adatbázisok és az állampolgárok kapcsolatát, bemutatja az információs piacot, ismerteti az Európai Közösség információfejlesztési programjait, a technológiai, tudományos oktatási és kulturális projektjeit, felrajzolja azokat a ragyogó távlatokat, amelyeket az információfejlesztés révén kívánnak biztosítani „a béke, szabadság és szolidaritás közösségébe” tartozó 12 ország 320 millió lakosa számára. Az információtechnológia, a „teleinformatika” hatalmas ívű fejlődése átalakítja a munkát és befolyásolja az élet szervezésének módját, ezért a társadalom egészére döntő hatással lesz.

Az Európai Közösség legfőbb vezető szerve a *Bizottság*, a *Miniszterek Tanácsa* és a *Parlament*. A Bizottság 17 tagja csak a Parlamentnek tartozik beszámolási kötelezettséggel. A Miniszterek Tanácsa 12 szakágat képvisel, mint pl. a mezőgazdaságot, a szociális és a gazdasági ügyeket stb. A Parlamentnek 518 tagja van, ebbe az egyes tagországok a saját demográfiai összetételüknek megfelelő nemzetiségű képviselőket delegálnak. A Bizottsághoz 22 főigazgatóság tar-

Az itt ismertetett könyvek az OSZK KMK Könyvtártudományi Szakkönyvtárban hozzáférhetők.

PELOU, Pierre: L'Europe de l'information : programmes, marchés et technologies. - Paris : ESF éd., 1990. - 223 p. - (Systèmes d'information et nouvelles technologies)

tozik, ezek közül az informatika terén meghatározó jelentőségű a IX. Személyzeti és irányítási, a X. Információs, kommunikációs és kulturális, a XII. Tudományos, kutatási és fejlesztési és a XIII. Telekommunikációs, innovációs és információs ipari Főigazgatóság.

A Közösség 1986-ban kidolgozott „alkotmánya”, az *Európai Egységes Okmány* kimondja, hogy 1992. december 31-étől a Tizenkettek állampolgárai ellenőrzés és formáságok nélkül léphetnek át a határokon, bármely tagországban vállalhatnak munkát, folytathatnak tanulmányokat, élvezhetik a hatalmas belső piac előnyeit.

A szerző horizontális és vertikális síkok mentén tipologizálja az információt. A horizontális vagy tematikus megközelítés az európai információ területeit jelöli ki az igazgatás, a szakágazatok, a technika, a nemzetközi ügyek, a kultúra és az ismeretterjesztés körében. A vertikális vagy technológiai felosztás szerint külön csoportokat alkot a nyomtatott úton, távközlési hálózatokon, illetve az optikai hordozókon terjesztett információ.

A Közösség informatikai ellátására hivatott intézmények közül elsőként a Brüsszelben találha-

tó Központi Könyvtárat említhetjük, amelynek legfontosabb feladata az információk beszerzése mellett a könyvtárak gazdaságos működésének kialakításában való részvétel. A 300 ezer kötetes állomány a jogtudomány, a közgazdaságtan, a kereskedelem, az energiagazdálkodás, a környezetvédelem és a technológia dokumentumaiból áll, ezenkívül tartalmazza a Közösség hivatalos kiadványait is. A könyvtár 1978 óta működik, az ECLAS nevű adatbankra épül, amelyet a Siemens gépekre kidolgozott GOLEM szoftver alatt futtatnak. A bibliográfiai adatbázist 1988-ban 63 ezer alkalommal vették igénybe.

A központi számítógépes dokumentációs szolgálatot 1983-ban hozták létre. Két nagy rendszert üzemeltet, az egyik a Közösség testületeinek tevékenységét dokumentálja, a másik a hivatalos dokumentumokra vonatkozó bibliográfiai referenzs kérdésekre koncentrálnak. A központi könyvtár és a SCAD (Service central automatisé de documentation) több kiadványt is megjelenet, amelyek rendszeres tájékoztatást nyújtanak az Európai Közösség által publikált dokumentumokról.

Luxembourgban működik a hivatalos közlemények kiadásáért és terjesztéséért felelős hivatal, az *EUR-OP (Office des publications officielles des Communautés européennes)*. A Közösség kilenc hivatalos nyelvén (angolul, franciául, németül, olaszul, görögül, dánul, hollandul, spanyolul, portugálul, de olykor más nyelven is) évente 900 monográfiát és 60 időszaki kiadványt jelentetnek meg. A publikációk először elektronikus „formában” jönnek létre, ezt követően teszik közzé őket a felhasználói igények ismeretében papíron, mikrofilmen vagy CD-ROM-on, illetve dolgozzák fel az adatbázisokban. Az adatbankokat az ECHO szolgáltatóközponton keresztül a DIANE hálózatban lehet elérni.

Keretprogramok

A Közösség Egységes Okmánya céljainak megvalósítása érdekében többéves keretprogramokat dolgozott ki a kutatási-fejlesztési tevékenységre, amelyekben rögzítik a tudományos és technikai célokat, meghatározzák a prioritásokat és az ezek megvalósításához szükséges összegeket. Az 1987–1991-es időszakot átfogó keretprogram nyolc fő irányt jelölt ki: az élet-

minőség javítását; a nagy belső piac és az információs és kommunikációs társadalom megteremtését; az ipar modernizálását; a biológiai erőforrások kiaknázását; az energetika fejlesztését; a kutatási-fejlesztési tevékenység hatékonyságának növelését; a tengeri erőforrások feltárását és kihasználását; az európai tudományos és technikai együttműködés javítását. E programok megvalósítására 5,396 milliárd ECU-t irányoztak elő. A harmadik keretprogram (1990–1994) összesen 5,7 milliárd ECU-s költségvetéssel számol, ebből 2,221 milliárd ECU jut az információs és telekommunikációs technológiára. A két keretprogram közötti átfedés a tevékenységek folytonosságának biztosítéka.

Az információs és kommunikációs rendszerek technológiája körébe tartozik az információs és a kommunikációs technológia, illetve a közérdekű telematikai rendszerek fejlesztése. Az informatikai K+F tevékenység elsősorban a nagy integráltságú, a nagysebességű, illetve a többfunkciós integrált áramkörök valamint az új információhordozók: a magnetooptikai és optikai médiumok, a keresőrendszerek és a leütés nélküli kiadványelőállító eljárások tökéletesítésére irányul. A telekommunikáció igen fontos szerepet játszik az európai nagyipar kialakításában: növeli az ipari termelékenységet és hozzájárul a szolgáltatóipar föllendüléséhez azáltal, hogy összekötő hálót alkot az ipar, a szolgáltatás és a piac egyes elemei között. A közérdekű telematikai rendszerek a transzeurópai közszolgáltatás kialakítását teszik lehetővé a közhivatalok, a szállítási, egészségügyi, távoktatási szolgáltatások és a könyvtárak bekapcsolásával az információcserére szolgáló integrált hálózatba.

Az EUREKA program

François Mitterand elnök 1985-ben javasolta, hogy az európai országok az együttműködés révén próbálják meg legyőzni az Egyesült Államokkal és Japánnal szemben kialakult technológiai hátrányukat. Ez a program, amely később az EUREKA nevet kapta, 19 országra terjed ki; csatlakozott hozzá az Európai Közösségek Bizottsága is. Az 1989-es bécsi miniszteri értekezleten kilenc szektort jelöltek meg, amelyben a technológiai fejlesztéssel kívánják Európa világszerte versenyképességét fokozni: környezetvédelem, robotika,

informatika, biotechnológia, új anyagok, kommunikáció, energia, szállítás, lézertechnika. A fő irányokhoz kapcsolódó 89 új projekt megvalósítására 1,043 milliárd ECU-t fordítanak. Az EUREKA egyik legjelentősebb stratégiai programja, a *JESSI (Joint European Submicron Silicon)* nyolc évre 3,8 milliárd ECU támogatást kap. Ez a „szuperprogram”, amely nem kisebb célt tűzött maga elé, mint Japán trónfosztását a félvezetőgyártás terén, 1996-ra 64 Megabit kapacitású dinamikus memória és 16 Megabites statikus memória tömeggyártására kívánja az európai ipart felkészíteni. Másik kiemelt célja a nagyfelbontású televízió (HDTV = High Definition Television) kifejlesztése, amely a JESSI programban elfogadott európai szabvány (1250 sor és 50 kép másodpercenként) világszabvánnyá emelését is célozza. A közúti szállítás fejlesztését intelligens rendszerek építésével tervezik. A *COSINE* program a páneurópai kommunikációs szolgáltatások föllendítését irányozza elő. (A magyar IIF távadatátviteli hálózatot úgy tervezték meg, hogy alkalmas legyen a *COSINE* programhoz való technológiai illeszkedésre – a ref.)

Az online információs piac

Megfigyelhető az a tendencia, hogy az online információs piac részvevői csoportokba szerveződnek, létrejönnek az adatbázis-előállítók, a terjesztők és a felhasználók klubjai, érdekszövetségei. Ezeket a szerveződéseket részben az motiválja, hogy minél több információhoz jussanak a piaci tevékenységről, mert stratégiájuk és fejlesztési céljaik kialakításához pontos adatokra van szükségük. *Serge Lustac* véleménye szerint az online információs piac az egyik legrosszabbul dokumentált, akár a privát adatgyűjtést, akár a hivatalos statisztikát nézzük, vagy az időbeli és térbeli eredményeket hasonlítjuk össze.

A különböző források az európai információs piacon a bibliográfiai és szöveges adatbázisok forgalmát 35 és 100 millió dollár közöttire becsülik. Az elektronikus információközvetítésből 1984-ben az USA 3 445,4 – Európa 454,1 – Japán 312,5, 1987-ben ugyanebben a sorrendben 6672,8 – 896,3 – 589,1 millió dollárral részesegett. Annak érdekében, hogy Európa ezen a téren is fölvegye a két vezető országgal a versenyt, a következőket kell tenni: ellenőrzés alá vonni a

gazdasági információkat, modernizálni a kiadói szektort, növelni a szabványosítás szerepét, összehangolni a tagországok kiadói politikáját, fejleszteni a képi adatbankokat, világosan meghatározni a jövőbeni feladatokat, begyűjteni a működésre vonatkozó információkat és megtenni az első lépéseket egy átlátható hálózat kiépítése felé.

Információs programok

1988-ban a Közösség új, a K+F politikát segítő információs ipari és innovációs programokat fogadott el. Közülük néhány már korábban is működött (pl. ERASMUS, RACE, PROMETHEUS), néhányat összevontak vagy felülvizsgáltak (pl. BRIT, BAP, CCR), de voltak teljesen újak is (pl. ESPRIT 2, DELTA, DRIVE stb.). Valamennyi közül kiemelkedik az *ESPRIT (European Strategic Programme for Research and Development in Information Technology)*, amelynek az első fázisa 1984–87 közé esik – ennek a fázisnak a mérlege pozitív. Az ESPRIT az európai technológiai újjászületés kulcsa; két ötéves szakaszának legfőbb célkitűzése, hogy kidolgozza a versenyképes ipari termékekhez szükséges alaptermészeteket a mikroelektronika, a szoftverkészítés, az integrált ügyvitel, a magasszintű információkezelés és a számítógéppel segített termelés területén. A program modellértékű, a közösségi költségvetés felhasználásának és az intézmények közötti együttműködésnek is próbaköve. Az egyetemek, a kutatóintézetek közvetlen kapcsolatba kerülnek az ipari termelőkkel, ezzel is kölcsönösen növelve a technológiai színvonalat.

A *RACE program (Research and Development in Advanced Communications Technology)* az európai szélessávú integrált kommunikációs hálózat megteremtésére irányul. A jövő telekommunikációs hálózata kiépüléséig, 1995-től kezdve egyedülálló helyzetet teremt Európa számára a hatalmas mennyiségű információ nagy sebességű közvetítésében. Az *IBC (Integrated Broadband Communications – szélessávú integrált kommunikációs hálózat)* az *ISDN (Integrated Services Digital Network – integrált digitális hálózat)* helyébe lép majd.

Az *IMPACT (Information Market Policy Actions)* az információs szolgáltatások piacának fejlesztésére kidolgozott program, amely a környezet és az információs szolgáltatások összhang-

jának biztosítását, illetve az új technológiák alkalmazásának elősegítését célozza. Kulcságazatai az intelligens interfészek, a képbankok, az idegenforgalmi és a közúti szállítási információk, valamint a szabványok és szabadalmak. Fejleszteni kívánja a felhasználók által használt eszközöket: a többnyelvű környezetben a menüvezérelt, illetve a természetes nyelvű lekérdezést és a beszéd–szintetizátorral történő válaszadást. Ezek fő működési területei a könyvtárak lesznek, és elsősorban az *ECHO (European Community Host Organization)* szolgáltató központon keresztül elérhető adatbázisok lekérdezésére szolgálnak.

A *DRIVE (Dedicated Road Infrastructure for Vehicle Safety in Europe)* a fejlett technológiát, különösen az információs és telekommunikációs módszereket alkalmazza a szállításban a közlekedés biztonságának növelése érdekében. A Közösség országaiban évente 10 millió gépkocsivásárlással számolnak, ugyanakkor egy év alatt több, mint 1 millió baleset történik az utakon. Ennek következtében 55 ezer ember hal meg, 1,5 millió a sebesültek száma, és a jelentős anyagi kár mellett az emberi tragédiák társadalmi hatása is rendkívül negatív. Az új telematikai rendszerek bekapcsolása a közlekedési ágazatba azt a célt kívánja elérni, hogy „intelligens”, kommunikációra képes járművek vegyenek részt az „intelligens” infrastruktúrában; a közlekedésben résztvevők folyamatosan megkapják a szükséges információkat az utak telítettségéről, a járművek sebességéről, a környezeti hatásokról. Az új rendszerek alkalmasak lesznek arra, hogy ellenőrizzék a járművek közti távolságot, a motor optimális működését, a karosszériát érő hatásokat stb. Ma egy gépkocsi értékének 5%-át teszi ki a beépített elektronika; 1995-re ez az érték 10% lesz.

Nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy mindezt a magasszintű technológiát csak megfelelően képzett, művelt emberek lesznek képesek működtetni. Éppen ezért a Tizenkettek oktatási programja szerint a lakosság egyötöde (több mint 60 millió ember! – a ref.) vesz részt egy adott időpontban valamilyen szervezett oktatásban, szakképzésben. Ezt a teleinformatikai rendszerek segítségével valósítják meg, amely lehetővé teszi, hogy interaktív módon, a Közösség területéről bárholnan elérjék a távoktatási szolgáltatásokat. A szakképzés színvonalának emelése érdekében ebbe a munkába bekapcsolják a csúcstechnológiát képviselő vállalatokat is. A COMETT kifejezetten az egyetemek és az ipar-

vállalatok együttműködésére épül, az EUROTEC-NET a szakmai képzést és a technológiai váltásra való felkészítést szolgálja. Az ERASMUS program az egyetemi hallgatók utaztatását, tapasztalatszerzését szolgálja. Négy fő iránya: a tagországok egyetemeinek széles körű és intenzív együttműködése; az egyetemi oktatók cseréjével az egyetemeken meglévő intellektuális erőforrások kiaknázása; a tagországok polgárai közötti kapcsolatok bővítése; a diplomások elhelyezkedésének irányítása annak érdekében, hogy a közösségi célokat megvalósítani képes szakemberek kerüljenek a megfelelő helyekre.

Az Európai Közösség Bizottsága 1987 júniusában egy fontos dokumentumot adott ki. A „Zöld Könyv” a telekommunikációs berendezések és szolgáltatások közös piacának kialakításához elengedhetetlen politikai–stratégiai lépéseket tartalmazza. A piaci verseny fokozásával, a telekommunikációban rejlő lehetőségek kihasználásával egészséges versenyt kívánnak biztosítani valamennyi résztvevő számára. A program „kemény magja” a nyitott hálózat feltételeinek megteremtése, a szolgáltató piac és a terminálok piacának megnyitása, az engedélyezett terminál berendezések (ideértve a kombinált telefont és a vételre szolgáló úrrálmásokat is) kölcsönös elismerése, de ide tartozik az állami megrendelések nyilvánossá tétele is.

A cenzúra és a könyvtárak a XX. században

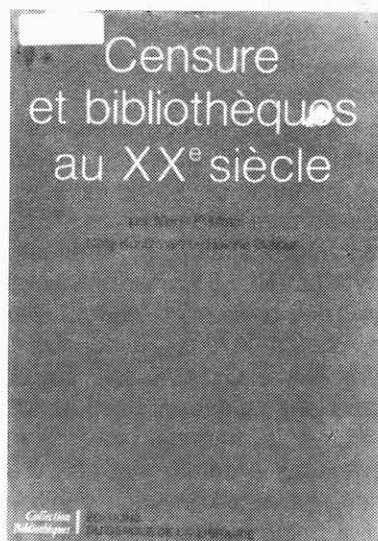
Ha meghalljuk e szót, *cenzúra*, képzeletünkben fellángolnak a könyvekből rakott máglyák, holott ez a szó sok esetben banális, hétköznapi, de kétségkívül szégyenteljes jelentéssel bír a könyvtárosok számára. Banális és hétköznapi a jelentése, mert anyagi és ízlésbeli okok állják útját a beszerzésnek, és ugyan ki tudná a könyvek értékének biztos kritériumát megfogalmazni? Szégyenteljes, ha politikai, ideológiai okok kötik meg a könyvtáros kezét.

Marie Kuhlmann szociológus, a párizsi egyetem tanára a kötet nagy részét elfoglaló tanul-

Épülőben van az információ Európája. Négy rendező elv köré épül: a nemzetközivé válás, az együttműködés, a közösségi és magánszektor egyensúlya és az új technológiák köré, amelyek elősegítik egy új identitástudat kialakítását is. Eddig csak a nagyszabású tervekről volt szó, holott gátló tényezők is hatnak. A nemzetközi konkurencia főleg az USA és Japán felől csökkenti az Európai Közösség esélyeit. A tagországok közötti együttműködés ma még nincs azon a szinten, hogy akadálytalanul lehessen megvalósítani az elképzeléseket. A technológiai fejlesztés magában hordja a protekcionizmus veszélyét is. Az „információ Európájára” vonatkozó elképzelések gyakran nem számolnak azzal, mekkora függőség alakult ki az amerikai információs szolgáltatókkal szemben (egyes területeken, pl. a kémiai és az orvostudományban a legtöbb adatbázis amerikai eredetű).

A tét óriási: az információ Európája átrajzolja a társadalmat, új identitástudatot ad polgárainak. De óvatosnak kell lenni, mert Európa mindeddig jobban hozzászólt a konfrontációhoz, mint a kooperációhoz. Az információ társadalmá csak úgy győzhet, ha Európa, és benne minden polgára, szabadságban élhet.

Tószegi Zsuzsanna

Censure et bibliothèques au XXe siècle / KUHLMANN, Marie - KUNTZMANN, Nelly - BELLOUR, Hélène. - Paris : Éd. du Cercle de la Librairie, [1989]. - 349 p. ; 24 cm. - (Collection Bibliothèques)